

Studia Biblijne

Przekazanie tekstu Starego Testamentu

Część 1 Teksty Biblii

1. Tekst hebrajski Starego Testamentu

a) Istniejące hebrajskie rękopisy Starego Testamentu

Najstarszy tekst hebrajski Starego Testamentu to kopia Pięcioksięgu i Proroków datowana na 895 rok, prawdopodobnie spisana 2200 lat po wydarzeniach Pięcioksięgu i 1800 lat po Prorokach. W synagodze w Aleppo znajduje się rękopis Starego Testamentu datowany na 900 rok. Ten rękopis uchodzi za najwartościowszy. Po trzecie, w Leningradzie przechowywany jest rękopis Proroków datowany na 916 rok, oraz rękopis całego Starego Testamentu datowany na rok 1008. W końcu, podobny rękopis jest przechowywany w Oksfordzie.

b) Dlaczego posiadamy tak niewiele hebrajskich rękopisów Starego Testamentu?

Kiedy rękopisy były zbyt stare, by ich dalej używać, wówczas w duchu szacunku urządzano im pogrzeb. Żydzi woleli posługiwać się nowymi rękopisami jako najdoskonalszymi i wolnymi od uszkodzeń. Zanim urządzano pogrzeb rękopisów, były one przechowywane w magazynie zwanym *geniza*, który był pokojem dołączonym do synagogi, gdzie ukrywano dokumenty, które wyszły z użycia (*geniza* znaczy dosłownie 'kryjówka').

Jedna *geniza* pozostała nieopróżniona ze swej cennej zawartości, znajduje się ona w Kairze i zawiera hebrajskie teksty Starego Testamentu (Pism Hebrajskich) datowane na wiele stuleci przed rokiem 900.

W 916 roku uczeni żydowscy wydali standardowy egzemplarz hebrajskiego tekstu Starego Testamentu, znany jako *Tekst Masorecki* (TM). Do tekstu dodano interpunkcję i znaki samogłoskowe w formie kropek i kresek, co miało pomóc w czytaniu Pism Hebrajskich. (Oryginalny tekst hebrajski jest zapisany spółgłoskami). Ten tekst stał się standardowym tekstem hebrajskim Starego Testamentu, który jest używane obecnie, i jest znany jako *Tekst Masorecki*. Gdy już masoreci wykonali swoje zadanie, wówczas wszystkie pozostałe Pisma Hebrajskie umieszczono w *genizie*, gdzie miały być zamknięte.

c) Dokładność przekazu

Podczas przepisywania tekstu Masoreci przejawiali wielką dbałość, by unikać błędów. Dzięki porównaniu tekstów odkrytych w kairskiej *genizie*, z nieznanym tekstem hebrajskim użytym przez Orygenesesa (ok. 240 r.) w jego *Heksapli* oraz z łacińskim przekładem Starego Testamentu dokonany przez Hieronima (IV wiek), przekonujemy się, że z upływem lat w tekście hebrajskim nie zaszły wielkie zmiany. Przykład jakim jest Septuaginta (LXX – grecki przekład tekstu hebrajskiego dokonany na 200 lat przed Chr.) wskazuje, że w ciągu ponad tysiąca lat, licząc od dokonania tego przekładu do odnalezienia naszych głównych hebrajskich rękopisów, nie wprowadzono do hebrajskiego tekstu Starego Testamentu poważnych zmian.

Innymi świadectwami na rzecz dokładności tekstu hebrajskiego są: Przekład Syryjski, Pięcioksiąg Samarytański oraz Zwoje znad Morza Martwego. Kopia Księgi Izajasza (100 rok przed Chr.) wykazuje bliskie podobieństwo do tekstu masoreckiego, i podobnie jest w przypadku kopii Księgi Izajasza z roku 50 przed Chr. Dodatkowo istnieją kopie Ksiąg Habakuka i Kapłańskiej (3 Mojżeszowej) z II wieku przed Chr., które także są świadectwem na rzecz dokładności tekstu masoreckiego. Niektóre fragmenty tekstu hebrajskiego odkryto jeszcze przed Zwojami znad Morza Martwego, i są znane jako Papirus Nasha, prawdopodobnie spisany ok. 50-100 roku przed Chr., a są to wyjątki z 20 rozdziału Księgi Wyjścia (2 Mojżeszowej) oraz 6 rozdziału Księgi Powtórzonego Prawa (5 Mojżeszowej).

Masoreci wprowadzili szereg zasad, by zapewnić dokładne kopiowanie tekstów hebrajskich.

Uczeni donoszą, że na 284 000 0000 liter hebrajskiego Starego Testamentu jest tylko 900 000 wariantów, z których 750 000 to drobne odmiany hebrajskiej litery „jod”. Na 316 liter jest tylko jeden wariant, i oprócz nieznaczących wariantów liter hebrajskich „waw” i „jod”, występuje tylko jeden wariant na 1580 liter.

Masoreci liczyli wersety, słowa i litery każdej księgi. Obliczali, które słowo jest w środku księgi i jaka litera występuje w środku księgi. Liczyli wersety, które zawierały wszystkie litery alfabetu.

d) Zwoje znad Morza Martwego

Czym są Zwoje znad Morza Martwego? Te Zwoje składają się z 40 000 zapisanych fragmentów. Z tych fragmentów zrekonstruowano ponad 500 ksiąg.

Młody pasterz, Beduin przypadkowo odkrył Zwoje znad Morza Martwego w 1947 roku po zachodniej stronie Morza Martwego. Kiedy uczeni zbadali te zwoje, wówczas stwierdzili, że datują się one na rok 100 przed Chr.

Jednym ze znalezionych zwojów jest kompletny rękopis tekstu hebrajskiego Księgi Izajasza, datowany na rok 125 przed Chr. Zatem ten rękopis jest datowany na 1000 lat wcześniej niż dotychczas posiadane rękopisy. Inne rękopisy biblijne datuje się na okres od roku 200 przed Chr. do roku 68 po Chr.

Ważność odkrycia zwoju Księgi Izajasza (125 rok przed Chr.) polega na zgodności masoreckiego tekstu Księgi Izajasza sporządzonego około 916 roku po Chr., około 1000 lat później. W 53 rozdziale Księgi Izajasza, na 166 słów jedynie siedemnaście liter budzi wątpliwości. Większość tych różnic dotyczy pisowni lub bardzo nieznaczących zmian stylistycznych w zakresie litery „waw”. Po tysiącu lat przepisywania, w całym rozdziale złożonym ze 166 słów jest tylko jedno znaczące słowo (trzy litery), które budzi wątpliwość.

2 Pięcioksiąg Samarytański

a) Pochodzenie Samarytan

W roku 400 przed Chr. Samarytanie zbudowali własną świątynię na Górze Garizim, niedaleko Sychem. Jest to miejsce, do którego nawiązała *Samarytanka* (4 rozdz. Ewangelii Jana), gdy rozmawiała z Jezusem o właściwym miejscu wielbienia Boga. Żydzi zawsze uznawali Samarytan za schizmatyków.

b) Dla Samarytan jedynie Pięcioksiąg zaliczał się do Pism kanonicznych. Zachowali tekst tych pięciu ksiąg hebrajskich i przekazali go niezależnie od tekstu masoreckiego. Można go porównywać z tekstem masoreckim i jest on pomocą dla tłumaczy.

Sam tekst odkryto w połowie XIV wieku, przy czym część tego zwoju datuje się na XI wiek, a resztę na dużo późniejszy czas.

Kiedy porównano go z tekstem masoreckim, wówczas stwierdzono, że zawiera on 6000 wariantów, a spośród nich 2000 są zgodne z Septuagintą. Tam, gdzie tekst samarytański i Septuaginta są zgodne, lecz odbiegają od tekstu masoreckiego, tam też pierwszeństwo mają te wcześniejsze teksty. Jednakże trzeba przyznać, że większość tych wariantów ma niewielkie znaczenie. Czasami tekst samarytański tym się różni od tekstu masoreckiego, że usiłowano w nim wykazać, że to Góra Garizim jest ulubionym miejscem Boga, z którego przyjmuje wielbienie, np. 5 Mojżeszowa 27,2-7 (zamieniono Ebal na Garizim).

Przykładem tego, jak w angielskich tłumaczeniach Biblii, RSV i NIV posłużono się Pięcioksięgiem Samarytańskim jest 1 Mojżeszowa 4,8. Kiedy w Europie Zachodniej dowiedziano się o Pięcioksięgu Samarytańskim, to najpierw przeceniono wartość tego nowego odkrycia. Jednakże dalsze krytyczne studium przyczyniło się do ugruntowania zdecydowanie wyższej pozycji tekstu masoreckiego.

Część 2: Przekłady Biblii

1 Septuaginta: grecki przekład Starego Testamentu

a) Potrzeba przekładu z hebrajskiego na grekę

Po wygnaniu Judy do Babilonu, ci Żydzi, którzy pozostali w Judei, zabrali ze sobą Jeremiasza i zbiegli do Egiptu. Z nastaniem ery Nowego Testamentu, w Egipcie przebywało ponad milion Żydów. Greka była powszechnym językiem w Aleksandrii (w Egipcie); Żydzi zaczęli mówić wyłącznie po grecku. Dlatego potrzebne było tłumaczenie Starego Testamentu.

Powiada się, że tłumaczenia podjęto się siedemdziesięciu (dwóch) Żydów, i dokonali go w ciągu siedemdziesięciu dni za panowania króla egipskiego Ptolemeusza II Filadelfosa (w latach 285-246 przed Chr.), stąd wziął się skrót LXX (70).

Przez długi czas wielu tłumaczy pracowało niezależnie od siebie, posługując się różnym słownictwem i różnymi metodami przekładu. Styl języka greckiego waha się między dobrą greką koine a obojętnym lub dosłownym stylem greki. Tłumaczenie Księgi Izajasza uchodzi za słaby przekład, a Księgi Estery, Joba i Przypowieści są oddane jako parafrazy. Zwłaszcza Księga Joba jest krótsza niż hebrajska i zawiera wiele wtrąceń. Księga Przypowieści zawiera materiał, którego nie można znaleźć w tekście masoreckim. Pięcioksiąg został przełożony znacznie staranniej niż którakolwiek część Starego Testamentu.

b) Na czym polega wartość LXX?

Po pierwsze, ukazuje ona tekst hebrajski, który jest starszy o ponad tysiąc lat od naszych rękopisów masoreckich. LXX jest użytecznym narzędziem w procesie krytyki tekstu, ponieważ są takie miejsca, gdzie LXX zachowała prawdziwy tekst, który zaniknął podczas przepisywania tekstu hebrajskiego. Jednakże takie miejsca są nieliczne, gdy je porównamy z wersetami, w których w Septuagincie błędnie przetłumaczono tekst hebrajski, np. 1 Samuela 14,41 i 5 Mojżeszowa 32,8.

c) Użytek, jaki robili z Septuaginty pisarze Nowego Testamentu

Kiedy pisarze Nowego Testamentu przytaczali Stary Testament, wówczas stale posługiwali się LXX (lub oryginalnym tekstem hebrajskim, którego nie posiadamy), i w tym leży przyczyna, dlaczego ich cytaty ze Starego Testamentu czasami różnią się od treści naszego Starego Testamentu. Dla pisarzy i ewangelistów Nowego Testamentu pomocą była szeroka znajomość Septuaginty i jej samo istnienie. Nie musieli wymyślać teologicznego słownictwa w języku greckim, gdyż takowe słownictwo już istniało.

Innym ważnym czynnikiem jest to, że Septuaginta utorowała drogę misjonarzom NT (Dzieje 15,21). Septuaginta stała się *biblią* pierwszych ewangelistów, którzy usiłowali głosić Słowo na terenach pogańskich. Zatem, kiedy został spisany NT, wówczas Kościół nie odrzucił Greckiego Starego Testamentu LXX, lecz po prostu dołączył do niego swój nowy *Testament*, tworząc w ten sposób kompletną Biblię Grecką.

2 Syryjski Przekład Starego Testamentu

a) Syryjski jest wschodnim językiem aramejskim

Mianem *Syryjczyk* określano chrześcijan mówiących po aramejsku. *Kościół Syryjski* składa się z chrześcijan mówiących po aramejsku. Por. Dzieje 2,9, które opisują niektórych ludzi przybyłych na Dzień Pięćdziesiątnicy. Byli to Żydzi mieszkający na Wschodzie, na terenach za Eufratem, poza imperium rzymskim.

Dzieje Apostolskie opisują pracę misyjną prowadzoną na Zachodzie, ale brak jest biblijnych doniesień o szerzeniu się Ewangelii na Wschodzie. Co stało się z nawróconymi, którzy przybyli ze Wschodu?

Standardową, oficjalną biblią tego Kościoła jest Syryjski Przekład zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu. Stary Testament jest przekładem z oryginału hebrajskiego, i po Septuagincie ten Syryjski Przekład jest ważnym tłumaczeniem tekstu hebrajskiego. Nie ma wyraźnej informacji odnośnie daty dokonania przekładu, ani o jego autorach.

Wartość Przekładu Syryjskiego polega na tym, że wraz z LXX prezentuje on odmienny tekst, który odzwierciedla oryginał hebrajski, jakiego nie posiadamy: np. Psalm 68,29 (w angielskiej Biblii Psalm 68,28).

3. Biblia Łacińska - Wulgata

a) Co to jest Wulgata?

Jest to przekład Biblii dokonany z oryginalnych rękopisów na łacinę. Jest znana jako Wulgata Hieronima, ponieważ była przetłumaczona przez Hieronima, sekretarza biskupa Rzymu, Damazego w latach 366-384. Przekład nazwano *Wulgatą*, ponieważ zawierał *język potoczny* owych czasów.

b) Potrzeba przekładu łacińskiego

Biblia Łacińska była potrzebna w Kościołach Afryki Północnej: w Tunezji, Maroko i Algierii. Oczywiście było to przed islamską inwazją w VII wieku. Kościoły były na tych terenach silnymi kościołami. W V wieku biskupem tych Kościołów Afryki Północnej był Augustyn. Posługiwały się one łaciną, a ich przywódcy teologiczni byli znani jako *Ojcowie Łacińscy*.

c) Przekład Hieronima

Hieronim przełożył hebrajski Stary Testament na łacinę. Z początku jego przekład nie został przychylnie przyjęty, ponieważ ludzie sądzili, że święty tekst został sfalszowany (przez Żydów – przypis tłumacza), i krytykowali Hieronima za jego wątpienie w wartość LXX. Jednakże Augustyn docenił jego wartość i natychmiast zaczął się osobiście tym tekstem posługiwać. Dopiero w IX wieku zyskał pełne uznanie.

d) Wartość przekładu łacińskiego

Podobnie jak inne przekłady, odzwierciedla on hebrajski tekst Starego Testamentu, który jest starszy niż ten, który jest podstawą Tekstu Masoreckiego. Przekład łaciński opiera się na tekście hebrajskim starszym o jakieś pięćset lat od chwili, w której masoreci zakończyli pracę. Niektóre przekłady angielskie posługują się Wulgatą w miejscach, gdzie tekst hebrajski jest niejasny, np. Psalm 19,5 (w Biblii angielskiej Psalm 19,4).

4. Targumy

a) Co to są targumy?

Targumy to *aramejskie parafrazy* niektórych fragmentów Starego Testamentu lub ich *przekład z dołączoną interpretacją*. Po niewoli babilońskiej język aramejski jako mowa potoczna wyparł język hebrajski. Żydom trudno było zrozumieć Pisma Hebrajskie.

Dopiero w roku 100 ustalono standardowy targum. Pojawiły się autorytatywne targumy.

Jednym z nich był targum Pięcioksięgu nazwany *Targumem Onkelosa*, i w konserwatywny sposób oddawał on bardzo ściśle oryginalny tekst hebrajski. Drugim targumem jest targum Proroków, i jest nazwany *Targumem Jonatana Ben Uzziela*, lecz jest on bardziej interpretacją i ma charakter bardziej dowolny.

Czasami, gdy w NT przytaczany jest Stary Testament, skorzystano z targumów. To dlatego występują różnice między cytatem w Nowym Testamencie a faktycznym tekstem Starego Testamentu. Na przykład cechą targumów jest to, że starano się w nich unikać słowa *Bóg* i zastępowano je słowem *chwała*. I tak, tekst hebrajski 2 Mojżeszowej 3,1 mówi o *górze Bożej*, lecz targum mówi o *górze, na której objawiła się chwała*. Zwróć uwagę na nawiązanie Jana do Księgi Izajasza 6,1. Ewangelia Jana 12,41 mówi: *gdyż ujrzał chwałę jego*. Jan nawiązuje do parafrazy z targumu. Podobnie w Ewangelii Marka 4,12, gdzie przytoczono fragment z 6 rozdz. Księgi Izajasza, dodano słowa: *i nie dostąpili odpuszczenia*. Tego dodatku brak w tekście hebrajskim, lecz pochodzi on z targumów. Porównaj także Efezjan 4,8, gdzie czytamy: *ludzi darami obdarzył*. Hebrajski Tekst Masorecki i LXX brzmią (w Psalmie 68,19 – przypis tłumacza): *otrzymałeś dary spośród ludzi*, lecz targum jest zgodny ze słowami Pawła.

b) Wartość targumów

Są pomocne tłumaczom, kiedy tekst hebrajski jest trudny do przełożenia, a jego wersja z targumów jest potwierdzona przez LXX i inne przekłady i teksty, np. Przypowieści 23,35 i 24,5.

Targumy pomagają nam zrozumieć, w jaki sposób Żydzi interpretowali Pismo Święte na własny użytek. Targumy pozwalają nam też poznać wartościowe tło dla lektury Nowego Testamentu. Jest to szczególnie pomocne, jeśli chodzi o oddanie w targumach 53 rozdz. Księgi Izajasza.

W targumach wszystkie nawiązania do cierpień Mesjasza, opisanych w 53 rozdz. Księgi Izajasza są przeniesione na lud żydowski lub na pogan.

Jeśli taki pogląd był aktualny w narodzie żydowskim w I wieku, to możemy zrozumieć, dlaczego głoszenie cierpiącego i ukrzyżowanego Mesjasza było zgorzeniem dla Żydów. Czy może nas dziwić fakt, że jeśli uczniowie byli pod wpływem nauk zawartych w targumach, to nie potrafili przyjąć zapowiedzi Jezusa, iż zostanie ukrzyżowany?

Wniosek

Zawsze dobrze jest czytać wprowadzenie do pewnych ksiązek. Nie mniej ważne jest to w odniesieniu do Biblii.

Ponadto wiele przypisów w twojej biblii ma pewne znaczenie. Mogą one pomóc ci wyjaśnić sytuację, kiedy w przekładach występują różnice w sposobie oddania poszczególnych fragmentów. Takie informacje stają się szczególnie istotne, gdy rozważamy nowotestamentowe cytaty z tekstów Starego Testamentu. Ich materiałem źródłowym może być LXX, albo targumy, lub tekst hebrajski odmienny od Tekstu Masoreckiego.

W końcu, pozostawiamy pod wrażeniem doskonałego przykładu opatrności Boga, w ramach której On sprawił, że Stary Testament został nam wiernie przekazany. Możemy być pewni, że tekst, którym się posługujemy (z wyjątkiem niewielu wariantów) jest wiernym oddaniem oryginalnego tekstu hebrajskiego, który najpierw opublikowali jego pierwotni pisarze.

Wykładowca: Richard Lee